

БЕ ЛА КНИ ГА

за состојбата со ГОВОР НА ОМРАЗА во Република Македонија

LIBRI I BARDHË MBI GJENDJEN
ME GJUHËN E URREJTJES
NË REPUBLIKËN E MAQEDONISË

WHITE PAPER ON THE SITUATION
WITH HATE SPEECH IN THE
REPUBLIC OF MACEDONIA

КУЛТУРНИ ИНИЦИЈАТИВИ
КОМИТЕТ ЗА ЧОВЕКОВИ
ПРАВА НА РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА

LIB RI I BARD HË

onisëmbi gjendjen me gjuhën e urrejtjes
në Republikën e Maqedonisë

KOMITETI I
 HELSINKIT
PËR TË DREJTAT E NJERIUT
I REPUBLIKES SE
MAQEDONSE

AUTORË:

mr. Hristina Shulevska, *këshilltare juridike*

mr. Jasmina Gollubovska, *analiste politike*

Viki Mlladenova, *analiste politike*

Sanja Barllakovska, *këshilltare juridike*

REDAKTORË:

Prof. dr. Lubomir Danaillov-Fërçkovski,

*Fakultetit Juridik në Universitetin “Shën. Kirili dhe Metodij” në Shkup, profesor
për drejtësi ndërkombëtare dhe marrëdhënie ndërkombëtare*

Uranija Pirovska,

Drejtoresh e Përgjithshme e Komitetit të Helsinkit për të Drejtat e Njeriut në RM

“Libri i bardhë mbi gjendjen me gjuhën e urrejtjes në Republikën e Maqedonisë”, është aktivitet nga projekti “Platforma në internet për mapim dhe ndjekje të gjuhës së urrejtjes në hapësirën publike dhe në media”. Projekti është mbështetur financiarisht nga Fondi Nacional për Demokraci me seli në Shtetet e Bashkuara të Amerikës. Përgjegjësia për të dhënat dhe qëndrimet e dhëna në këtë analizë janë të Komitetit të Helsinkit për të Drejtat e Njeriut në Republikën e Maqedonisë.

**LIB
RI
BARD
HE**

Komiteti i Helsinkit për të Drejtat e Njeriut në Republikën e Maqedonisë ka zbatuar projektin “**Platforma e internetit për mapim dhe ndjekje të gjuhës së urrejtjes në hapësirën publike dhe media**”. Një pjesë e aktiviteteve në këtë projekt të cilat duhet t’i zbatojë Komiteti i Helsinkit lidhen me mbikëqyrjen, shënimin dhe lajmërimin për gjuhë të urrejtjes në hapësirën publike dhe në media në kohë reale.

- Shënimi i gjuhës së urrejtjes, në nivel qendror dhe lokal nëpërmjet vullnetarëve në platformën www.govornaomraza.mk
- Fushatë për promovim të platformës dhe
- Analizë dhe rekomandime për parandalim dhe luftë kundër gjuhës së urrejtjes.

Libri i bardhë është dokument ku përmbahen të gjitha informacionet e përgjithshme, të dhënat statistikore dhe përfundimet dhe rekomandimet se si të tejkalohen problemet institucionale me gjuhën e urrejtjes në Republikën e Maqedonisë, me qëllim që të sigurohen kushte për parandalimin dhe mbrojtjen e viktimave nga gjuha e urrejtjes.

1. Çfarë është gjuha e urrejtjes?

Gjuhë e urrejtjes është çdo shprehje e cila shkakton urrejtje ndaj një apo më tepër personave në bazë të karakteristikave personale apo përkatësisë në një grup apo bashkësi të caktuar është gjuhë e urrejtjes.

2. Cili mund të jetë viktimë e gjuhës së urrejtjes?

Viktimë e gjuhës së urrejtjes mund të jetë kushdo sepse urrejtja mund të shfaqet si rezultat mbi baza të ndryshme: raca, fe, gjuhë, përkatësia etnike dhe prejardhja nacionale, aftësitë e

kufizuara fizike dhe mentale, orientimi seksual dhe/apo identiteti gjinor.

3. Si mund të manifestohet gjuha e urrejtjes?

Urrejtja, jo vetëm nëpërmjet gjuhës direkte dhe hapësirës në internet, mund të shprehet edhe me shkrimin e simboleve ofenduese, grafitëve, vizatimeve, djegies së flamujve apo simboleve fetare ose nëpërmjet shpërndarjes së materialeve të botuara përmbajtja e të cilave e nxit urrejtjen në cilëndo bazë.

4. Ku mund ta hasim gjuhën e urrejtjes?

Gjuha e urrejtjes është e pranishme kudo – në televizion, radio, në mediat e shtypura, portalët në internet, hapësirën e internetit, rrjetet sociale, në fjalimet politike dhe fjalimet e tjera publike, në shkolla, në mbledhjet publike – mitingje, protesta, në hapësirën publike, në garat sportive.

6. Vepra penale për gjuhën e urrejtjes

Kush shkakton intolerancë dhe ndarje nacionale, racore dhe fetare?

Shkaktimi i ndarjes dhe intolerancës nacionale, racore dhe fetare është vepër penale me të cilën ai që me forcë, keqtrajtim, rrezikim të sigurisë, me tallje të simboleve nacionale, etnike apo fetare, me dëmtim të objekteve huaja, me shkatërim të përmendoreve, varreve apo në mënyrë tjetër do të shkaktojë ose do të ndezë urrejtje nacionale, racore apo fetare, ndarje apo intolerancë, do të dënohet në përputhje me ligjin.

Çfarë është rrezikimi i sigurisë nëpërmjet sistemit informatik për shkak karakteristikave personale apo përkatësisë në një grup ose në një bashkësi të caktuar?

Mënyra e tillë e rrezikimit të sigurisë është vepër penale, sipas të cilës ai që nëpërmjet sistemit informatik do të kërcënohet ose do të kryejë vepër penale, për të cilën është vendosur dënim me burg prej pesë vjetësh apo dënim më i rëndë, kundër ndonjë personit për shkak të përkatësisë së tij në një racë, seksi të caktuar; ngjyrës së lëkurës, gjinisë; përkatësisë në një grup të marginalizuar; përkatësisë etnike; gjuhës; shtetësisë; prejardhjes sociale; fesë apo bindjeve fetare; bindjeve të llojeve të ndryshme; arsimit; përkatësisë etnike; statusit personal apo shoqëror; aftësive të kufizuara mentale apo fizike; moshës; gjendjes familjare dhe martesore; statusit të pasurisë; gjendjes shëndetësore apo në cilëndo bazë të parashikuar me ligj ose marrëveshje ndërkombëtare të ratifikuara, do të dënohet në përputhje me ligjin.

Çfarë është zgjerimi i ideve të superioritetit të një race mbi një tjetër, apo propagandimi i urrejtjes racore ose nxitja e diskriminimit racor?

Diskriminimi në thelbin e vet është trajtim i pabarabartë ndaj një individi apo një grupi për shkak të një karakteristike të caktuar. Diskriminimi është vepër penale dhe është i ndaluar me Kodin Penal, i cili përveç dispozitave të tjera, parashikon se ai që zgjeron ide për superioritetin në një racë të caktuar apo të propagandojë urrejtje racore apo të nxitë diskriminim racor, do të dënohet në përputhje me ligjin.

Çfarë përbën zgjerimi i materialit racist dhe ksenofobik nëpërmjet sistemit kompjuterik?

Veprimet e përshkruara përbëjnë vepër penale sipas së cilës ai që në opinion shpërhap material racist dhe ksenofobik të shkruar, fotografi apo prezantime të tjera të idesë apo teorisë e cila ndihmon, promovon apo nxit urrejtje, diskriminim apo dhunë, kundër cilitdo person apo grupi, në bazë të racës, ngjyrës së lëkurës, prejardhjes nacionale apo etnike, si dhe besimit fetar, do të dënohet me burgim nga një deri në pesë vjet.

Çfarë është miratimi dhe arsyetimi i gjenocidit, krimeve ndaj njerëzimit apo krimeve ushtarake?

Veprimet e përshkruara janë vepër penale, sipas së cilës ai që nëpërmjet sistemit informatik i mohon, minimalizon, i miraton dhe arsyeton gjenocidin, krimet kundër njerëzimit apo krimeve ushtarake me qëllim që të nxitë urrejtje, diskriminim apo dhunë kundër një personi të caktuar, apo grup personash për shkak të përkatësisë së tyre etnike, nacionale apo etike apo përcaktimit fetar, do të dënohet në përputhje me ligjin.

Çfarë është vendosja si objekt talljeje e popullit maqedonas dhe përfaqësuesit e bashkësive?

Vendosja si objekt talljeje e popullit maqedonas dhe përfaqësuesve të bashkësive është vepër penale, sipas së cilës ai që me qëllim talljeje publike do t'i vendosë si objekt talljeje popullin maqedonas dhe përfaqësuesit e bashkësive të cilët jetojnë në Republikën e Maqedonisë do të dënohet në përputhje me ligjin.

7. Mekanizma për mbrojtje nga gjuha e urrejtjes në Republikën e Maqedonisë

Ministria e Punëve të Brendshme

Vepra penale e gjuhës së urrejtjes mund të paraqitet në Ministrinë e Punëve të Brendshme. Gjuha e urrejtjes në rrjetet sociale mund të paraqitet te Njësinë për Krim Elektronik në Ministrinë e Punëve të Brendshme. Gjuha e urrejtjes në garat sportive mund të paraqitet te nëpunësit policorë të pranishëm në garë apo në Ministrinë e Punëve të Brendshme dhe të kërkoni marrjen e masave në përputhje me Ligjin për Ndalim të Dhunës dhe Sjelljes Jodinjitoze në Garat Sportive.

Prokuroria Publike

Për veprën penale gjuhë e urrejtjes, mund të dorëzoni fletëparaqitje penale te prokuroria themelore publike, e cila duhet të hetojë rastin dhe të vendosë se a do të ngejë procedurë penale kundër kryerësit të dhënë.

Komisioni për Mbrojtje nga Diskriminimi

Për rastet e gjuhës diskriminuuese, shqetësuese apo ofendues, i cili ka për qëllim apo rezultat shkelje të dinjitetit të një personi të caktuar apo krijim të mjedisit kërcënues, armiqësor, poshtërues apo frikësues, te Komisioni për Mbrojtje nga Diskriminimi mund të dorëzoni ankim për mbrojtje nga diskriminimi/shqetësimi. Ankimi dorëzohet në afat prej 3 muajsh nga dita e shkeljes apo maksimum një vit nga njohja e aktit të diskriminimit.

Informacionet për kontakt, adresa dhe forma për dorëzim të ankimit te Komisioni për Mbrojtje nga Diskriminimi mund të gjenden në linkun e mëposhtëm: <http://www.kzd.mk/mk/kontakt>

Agjencia për Shërbime Audio dhe Audiovizuale

Për rastet e gjuhës së urrejtjes në radio dhe televizion, mund të dorëzoni ankim tek Agjencia për Shërbime Audio dhe Audiovizuale të Mediave, duke e dhënë programin konkret, datën dhe periudhën e emetimit të programit. Agjencia për Shërbime Audio dhe Audiovizuale të Mediave, përkatësisht drejtori mund t'i marrë këto masa:

- të marrë vendim me të cilin do të paralajmërojë;
- të dorëzojë kërkesë për nisjen e procedurës për kundërvajtje në rastin kur edhe përkrah vendimit të marrë për paralajmërim vazhdon me kryerjen e të njëjtës shkelje për të cilën është paralajmëruar gjatë vitit;
- të dorëzojë fletëparaqitje penale;
- do të dorëzojë propozim te Këshilli për marrjen e lejes ose do të marrë vendim për heqje nga regjistri në përputhje me Ligjin për Shërbime Audio dhe Audiovizuale të Mediave.

Shoqata e Gazetarëve të Maqedonisë – Këshilli i Nderit

Për rastet e gjuhës së mediave në medime nga gazetarët të cilët janë anëtarë/anëtare të Shoqatës së Gazetarëve të Maqedonisë mund

të dorëzohet ankesë te Këshilli i Nderit i Shoqatës së Gazetarëve të Maqedonisë. Ky këshill i vendos dhe mbron parimet e gazetarisë etike, të balancuar dhe objektive e cila i respekton të drejtat e njeriut duke e ruajtur tërësisht lirinë e politikës redaktore të medias. Pas shqyrtimit të ankesës, nëse Këshilli i Nderit vërteton shkelje të parimeve dhe dispozitave të Kodeksit të Gazetarëve të Maqedonisë, ai reagon publikisht dhe e dënon shkeljen e tillë.

Këshilli për Etikë në Mediat e Maqedonisë (KEMM)

Ky këshill funksionon si organizatë joqeveritare puna e të cilës ka për qëllim vetërregullimin e mediave nëpërmjet zbatimit të sanksioneve morale ndaj të gjithë atyre që nuk i respektojnë standardet profesionale të Kodeksit të Gazetarëve. Në suazat e Këshillit ekziston trup këshillëdhënës - Komisioni për Ankesat i cili i shqyrton ankesat e qytetarëve, personave juridikë dhe përfaqësuesve të tjerë të opinionit në lidhje me përmbajtjet e shpallura në media, negociacion midis personave që kanë dorëzuar ankesë dhe redaktorit, përkatësisht medias për përmbajtjen e të cilës është dorëzuar ankesë dhe merr vendime për ankesat në lidhje me shkeljet eventuale të Kodeksit.

8. Statistika

Për nevojat e kryerjes së analizës dhe librit të bardhë mbi gjuhën e urrejtjes në Republikën e Maqedonisë, Komiteti ka dorëzuar kërkesa për informacione me karakter publik te institucionet relevante dhe organet gjyqësore. Në përputhje me përgjigjet e konstatuara se:

- në praktikën e Maqedonisë në zbulimin dhe ndjekjen e veprave të kryera nga urrejtja mungon qasja themelore e dallimit të tyre si formë e veçantë e krimit. Për fat të keq nuk ekziston as mbikëqyrje dhe informim i veçantë si dhe nuk ka statistika për këto vepra penale të kryera. Policia nuk ka evidenca të veçanta, madje edhe në vetë fletëparaqitjet penale nuk shënohet ekzistimi i

motivit për urrejtje, edhe pse në raste të caktuara ekzistojnë indikacione të qarta se vetë kryerësi i këtyre veprave ka vepruar prej këtyre nxitjeve.

- Nga rezultatet e marra nga pyetësorët për mbledhje të informacioneve me karakter publik të marra nga gjykatat kompetente dhe prokuroritë publike themelore në Republikën e Maqedonisë, vërehet tendenca të anashkalohet apo t'u jepet një klasifikim më i lehtë rasteve të nxitjes së urrejtjes, ndarjes apo intolerancës në bazë të nacionalitetit, racës, fesë apo bazë tjetër diskriminuese (neni 319 i KP-së). Për periudhën 2011 deri në 2014 ka vetëm një aktgjykim që ka hyrë në fuqi në territorin e Republikës së Maqedonisë për këtë veprë penale.

- Agjencia për Shërbimet Audio dhe Audiovizuale të Mediave është kompetente që të ndalojë përmbajtje programesh të cilat nxitin urrejtjen nacionale, racore apo fetare dhe mosh-tolerancën dhe t'u shqiptojë personave juridikë dhe redaktorëve përgjegjës gjopa në të holla për kundërvajtje që lidhet me emetimin e programeve të drejtuara kah nxitjes së urrejtjes nacionale, racore, gjinore dhe fetare. Në praktikën e deritanishme, edhe përkrah përmbajtjeve të shumta të emetuara apo të transmetuara, Agjencia nuk ka shqiptuar asnjë sanksion për kundërvajtje. Nga masat e tjera (paralajmërim me shkrim, ndalim i përkohshëm etj.) të parapara në kodeksin e përmendur, Agjencia (më parë Këshilli i Radiodifuzionit) ka shqiptuar vetëm dy: "paralajmërim joformale" (TV Sitell dhe RTM) dhe një ndalim për emetim të reklamës në afat prej dy ditësh (Kanal 5 për gjuhën e urrejtjes në emisionin "Milenko Nedelkovski Shou").

Platforma:

Procesi i dokumentimit/shënimit të gjuhës së urrejtjes në platformën interaktive në ueb (www.govornaomraza.mk) zyrtarisht ka filluar në prill të vitit 2014 deri në fund të muajit korrik 2015, periudhë në të cilën janë mbledhur 237 fletëpa-

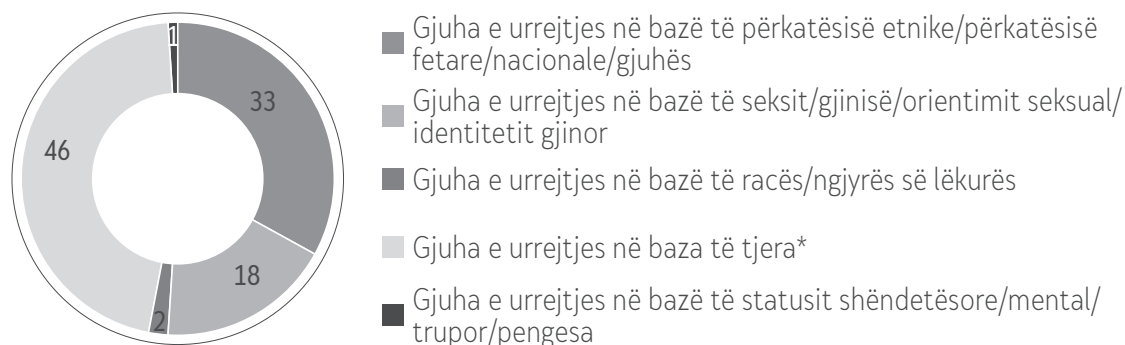
raqitje gjithsej, prej të cilave 103 janë vërtetuar, kurse 90 fletëparaqitje janë verifikuar. Dallimi prej 13 fletëparaqitjesh të vërtetuara lidhet me fletëparaqitjet ku është dhënë se ekziston bazë për gjuhë të urrejtjes, por për shkak të mungesës së informacioneve nëpërmjet të cilave mund ta verifikohet kjo gjë ato shënohen si kategori e veçantë e cila nuk ndikon mbi rezultatin përfundimtar të statistikës së nxjerrë. Pjesa më e madhe e fletëparaqitjeve të platformës janë dorëzuar nga 20 vullnetarë të shpërndarë që t.i përfshijë të tetë rajonet joadministrative¹.

Të dhënat statistikore të kategorive të cilat janë paraqitur në platformë në përputhje me Kodin Penal të Republikës së Maqedonisë dëshmojnë se:

- Numri më i madh i fletëparaqitjeve lidhet me kategorinë e vendosur si gjuhë e urrejtjes në bazë të përkatësisë etnike/përkatësisë fetare/gjuhës/kombësisë.
- Si kategori e dytë me numër më të madh të fletëparaqitjeve është gjuha e urrejtjes në bazë të seksit/gjinisë/orientimit seksual dhe identitetit gjinor.
- Numri më i vogël i fletëparaqitjeve lidhen me baza të tjera (Shiko grafikun 1)
- Numri më i madh i fletëparaqitjeve është dorëzuar për më tepër baza dhe shpesh në fletëparaqitjet për tekst të botuar, koment apo përmbajtje tjetër në rrjetet sociale dhe mediat mund të hasen më tepër baza të gjuhës së urrejtjes. Përkatësisht shumica e fletëparaqitjeve ishte për dy apo më tepër baza njëkohësisht, dhe këto në bazë të orientimit seksual dhe përkatësisë etnike.
- Grafiku i cili në përputhje me fletëparaqitjet i mat parametrat për eskalim të gjuhës së urrejtjes vërteton se kjo dukuri lidhet ngushtë me programet politike të cilat përmbajnë diskurse nacionaliste, kurse ndikojnë mbi

¹ Me rajone joadministrative nënkuptohet ndarja territoriale e Republikës së Maqedonisë në rajonin e: Pologut, Pellagonisë, Shkupit, Verilindor, Jugperëndimor, Lindor dhe Juglindor.

Grafiku 1: Baza, fletëparaqitje dhe përfaqësimi në përqindje

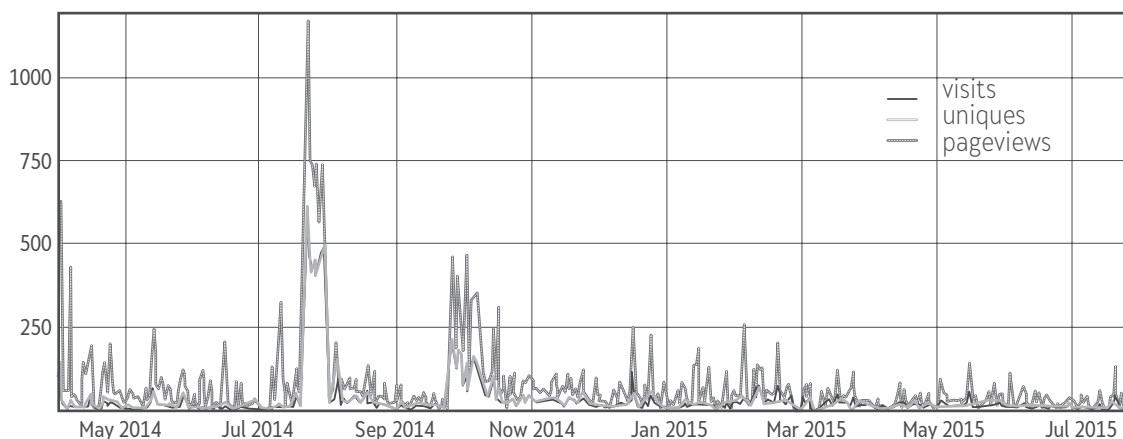

* Si baza të tjera të gjuhës së urrejtjes mund të konsiderohen: përkatësia politike, prejardhja sociale, gjendja familjare/martësore, statusi shoqëror dhe pronësor. Edhe pse sipas standardeve ndërkombëtare, këto baza nuk janë kategori e pandryshueshme e mbrojtur, autorët e analizës, duke pasur parasysh rrethanat shoqërore në shtet, e konsiderojnë si të dobishme t'i marrin parasysh dhe t'i analizojnë rastet e paraqitura për këto baza.

trupin votues. Si shembuj dhe në përputhje me raportet mujore të Komitetit, gjuha e urrejtjes ka eskaluar më shumë gjatë zgjedhjeve të parakohshme parlamentare dhe zgjedhjeve të rregullta presidenciale. Pastaj, gjatë periudhës paszgjedhore ose pas shpalljes së aktgjykimit për të akuzuarit në rastin “Liçeni i Smilkovës”. Gjithashtu fushata aktive për zmadhimin e

homofobisë nëpërmjet promovimit të të a.q. vlerave tradicionale nga pushteti ekzekutiv, padyshim që rezultojnë me zmadhim të numrit të fletëparaqitjeve në platformë në bazë të orientimit seksual dhe identitetit gjinor. Fushata e tillë përveç gjuhës së urrejtjes rezultojnë edhe me një sulm mbi bashkësinë LGBTI gjatë një evenimenti publik. (Shiko grafikun 2).²

Grafiku 2: Zmadhimi i gjuhës së urrejtjes në intervale të caktuara kohore sipas muajve.

• Gjuha e urrejtjes lidhet edhe me kërkesat e grupeve të ndryshme formale dhe joformale, të cilat nuk përputhen me politikat publike dhe

me pushtetin ekzekutiv. Domethënë, pushteti ekzekutiv shpesh nëpërmjet mediave pro-qeveritare kryhen etiketim të individëve apo

²Raporti dymujor mbi gjendjen me të drejtat e njeriut i KHM-së: http://www.mhc.org.mk/system/uploads/redactor_assets/documents/861/Dvomesecen_iz-vestaj_noemvri_dekemvri_2014.pdf crp. 4.

grupeve të cilët janë pjesë e lëvizjeve qytetare, iniciativave formale dhe joformale dhe kështu e nxit/zmadhon gjuhën e urrejtjes në rrjetet sociale dhe në media. Numri i grafitëve të cilët kanë gjuhë të urrejtjes, gjithashtu, lidhet me ngjarjet aktuale shoqërore-politike.

9. Përfundime dhe rekomandime

Përfundime:

1. Korniza formale-juridike për njohjen dhe sanksionimin e gjuhës së urrejtjes është e pasaktë dhe pamundëson kornizë të qartë për përcaktimin dhe përfshirjen e gjuhës së urrejtjes duke mos krijuar kështu kushte për praktikën gjyqësore.

2. Mekanizmat e pavarur për mbrojtjen e gjuhës së urrejtjes në media nuk e njohin gjuhën e urrejtjes dhe nuk i sanksionojnë kryerësit.

3. Gjuha e urrejtjes e transmetuar apo e nxitur në rrugë elektronike shënon rritje të lartë në dy vitet e fundit, kurse niveli i sanksionimit të kryerësve është në kompetencë të Ministrisë së Punëve të Brendshme (Njësia për Krim Elektronik) mbetet pas.

4. Mekanizmat e pavarur dhe të jashtëm për mbrojtjen nga gjuha e urrejtjes në media nuk u kushtojnë vëmendje të veçantë standardeve etnike dhe profesionale në gazetari, edhe pse mediat jo rrallë janë gjeneratorë të trendeve negative në gjuhën e urrejtjes.

5. Ministria e Punëve të Brendshme nuk posedon të dhëna statistikore për gjuhën e urrejtjes.

6. Prokuroria Publike në raste të gjuhës së urrejtjes nuk vepron sipas obligimit zyrtar, si edhe nuk tregon interes për veprim përkatës dhe në kohë për fletëparaqitjet penale të dorëzuara.

7. Ministria e Arsimit dhe Shkencës nuk ka parashikuar programe për ngritjen e vetëdijes

tek të rinjtë për gjuhën e urrejtjes si fenomen shoqëror.

8. Nivel i pamjaftueshëm i trajnimit për njohjen dhe sanksionimin e gjuhës së urrejtjes për nëpunësit policorë, gjykatësit, prokurorët publikë dhe avokatët dhe trajnimet e zbatuara nga organet relevante.

9. Kodi Penal nuk parashikon mjete alternative apo sanksionime për kryerësit e gjuhës së urrejtjes.

10. Mungojnë fushata publike për njohjen dhe parandalimin e gjuhës së urrejtjes në hapësirën publike kështu që vetëdija për këtë fenomen te qytetarët është mjaft e ulët.

Rekomandime

1. Republika e Maqedonisë ka një kornizë formale të dobët për njohjen dhe sanksionimin e gjuhës së urrejtjes. Praktika gjyqësore dhe parimi i mosdënimit dëshmojnë për nevojën për kodifikim dhe përcaktim më të qartë të neneve në Kodin Penal të cilat e përfshijnë këtë vepër. Duke pasur parasysh se orientimi seksual si bazë nuk është përcaktuar, kurse sipas të dhënave statistikore është baza e dytë e urrejtjes në shtet, duhet të vendoset në mënyrë eksplicite.

2. Mekanizmat e pavarur për mbrojtje nga gjuha e urrejtjes në media, siç është Agjencia për Shërbime Audio dhe Audiovizuale të Mediave, t'i zbatojë kompetencat e veta në mënyrë të paanshme, njëkohësisht të marrë rol proaktiv në gjykimin e gjuhës së urrejtjes në diskursin publik.

3. Ministria e Punëve të Brendshme dhe Njësia për Krim Elektronik të marrin rol proaktiv në shkatërrimin e gjuhës së urrejtjes të transmetuar dhe të nxitur në rrugë elektronike. Njëkohësisht të vendosin bashkëpunim më të mirë me pushtetet lokale dhe t'u rikujtojnë kompetencat për heqje të gjuhës së urrejtjes nga sipërfaqet publike.

4. Ministria e Punëve të Brendshme të fillojë të mbajë statistika dhe të dhëna për bazat e

gjuhës dhe krimit prej urrejtjes në përputhje me rekomandimet e Misionit të OSBE-së të cilat në 3 vitet e fundit kanë dorëzuar kërkesë në raportet për përparim të demokracisë dhe të drejtave të njeriut në Republikën e Maqedonisë si anëtare e barabartë në këtë organizatë.

5. Prokuroria Publike ta zmadhojë interesin dhe të veprojë sipas obligimit zyrtar dhe fletëparaqitjeve penale të dorëzuara për gjuhë të urrejtjes në përputhje me kompetencat.

6. Përpunimi dhe vendosja e programeve kundër gjuhës së urrejtjes në shkollat e mesme dhe tetëvjeçare në Republikën e Maqedonisë dhe puna e zmadhuar me të rinjtë në bashkëpunim me Ministrinë e Arsimit dhe Shkencës me organizatat joqeveritare të cilat punojnë në këtë tematikë.

7. Zbatimi i trajnimeve për nëpunësit policorë, gjykatësit, prokurorët publikë dhe avokatët me qëllim ngritje të vetëdijes, njohjen dhe kuptimin e fenomenit të gjuhës së urrejtjes, duke përfshirë edhe praktikën gjyqësore të Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut në këtë fushë.

8. Dispozitat ndëshkimore në Kodin Penal duhet të ofrojnë edhe masa alternative për

dënimin e kryerësit. Shembujt praktikë për punë vullnetare në organizatat joqeveritare me kryerësit në përputhje me bazën e urrejtjes ndaj individit apo grupit japin rezultate më të mëdha në procesin e riintegritit dhe rehabilitimit të kryerësve përveç dënimit të shqiptuar me burg apo në të holla.

9. Nevojitet angazhim më i madh nga pushteti ekzekutiv në promovimin e vlerave si barazi, njëtrajtshmëri dhe tolerancë të dallimeve dhe përmbajtjes edukative për publikun gjatë njohjes së gjuhës së urrejtjes.

10. Mediat dhe gazetarët duhet të kenë mekanizma rigorozë për kontroll dhe heqje të gjuhës së urrejtjes në informacionet të cilat i japin. Kurse mediat dhe gazetarët të cilët nxitin apo shpërhapin gjuhën e urrejtjes duhet të sanksionohen në përputhje me Kodin Penal. Shoqatat e qytetarëve, Këshilli i Etikës së Mediave dhe sindikatat e gazetarëve të marrin rolin udhëheqës në vendosjen e standardeve të larta etike dhe morale në shkrimin dhe informimin e publikut.